

Lakivaliokunnalle

E 109/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: E-kirje: Eurooppalainen demokratiakilpi ja EU:n kansalaisyhteiskuntastrategia

Medialiitto kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua kirjallisesti valtioneuvoston selvityksestä: E-kirje: Eurooppalainen demokratiakilpi ja EU:n kansalaisyhteiskuntastrategia, E 109/2025 vp ("E-kirje").

Esitämme kunnioittavasti kommenttimme E-kirjeeseen erityisesti toimituksellisen median elinvoiman, demokratian, osallisuuden, kansalaisten sananvapauden ja yleisön oikeuden vastaanottaa ammattimaisesti tuotettua toimituksellista tietoa kannalta.

Medialiiton pääviestit

- Komission tiedonanto eurooppalaisesta demokratiakilvestä on erittäin tärkeä – E-kirjeen viestit ovat kannatettavia.
- AgoraEU-rahoitusohjelmassa rahoituksen hakemiseen ja hankeraportointiin liittyvää hallinnollista taakkaa tulisi vähentää – kansallisten yhteyspisteiden tärkeää roolia tulisi korostaa.
- Euroopan demokraattisen häiriönsietokyvyn keskuksen työhön tarvitaan mukaan myös toimituksellisen median edustajia.
- Suomen tulisi olla aktiivinen EU-tasolla – toimituksellisen median asemaa tulisi edistää EU-lakihankkeissa.
- Useita konkreettisia media-alaan vaikuttavia EU:n lainsäädäntöteemoja on käynnistymässä – kansalaisten pääsy luotettavaan ja monipuoliseen toimitukselliseen tietoon on turvattava.
- Suomen kannassa tulisi tunnistaa myös tiedotusvälineiden toimituksellinen riippumattomuus.

Komission tiedonanto eurooppalaisesta demokratiakilvestä on erittäin tärkeä – E-kirjeen viestit ovat kannatettavia

Medialiitto kannattaa komission tiedonantoa eurooppalaisesta demokratiakilvestä ja EU:n kansalaisyhteiskuntastrategiasta. Medialiitto pitää erittäin hyvänä, että komissio

kiinnittää aktiivisesti huomiota eurooppalaisen demokratian suojaamiseen sekä riippumattoman, vapaan ja itsenäisen median merkitykseen. Tärkeää on, että komissio tunnistaa myös toimituksellisen median, tiedotusvälineiden, nykyisessä toimintaympäristössä kohtaamat haasteet.

E-kirjeeseen kirjatun Suomen kannan viestit ovat kannatettavia.

Medialiitto kiinnittää lakivaliokunnan huomiota siihen, että Euroopan komission tiedonanto eurooppalaisesta demokratiakilvestä on Euroopan komission keskeinen väline, jolla komissio korostaa ja viestii EU:n 27 jäsenvaltiolle muun muassa sitä, että riippumattoman, vapaan ja itsenäisen journalistisen median (tiedotusvälineet) merkitys on hyvin tärkeä vapaan ja moniarvoisen demokraattisen yhteiskunnan ylläpitämisessä – ja että toimituksellinen media ansaitsee siksi erityisaseman ja suojelua.

Medialiitto korostaa sitä, että eurooppalaisen vapaan median puolustaminen ja toimituksellisen ja muun ammattimedian toimintaedellytysten turvaaminen on tärkeämpää kuin koskaan. Vahva, vapaa lehdistö ja muu ammattimedia turvaavat ja edistävät demokratiaa, kansalaisten sananvapautta, koulutusta, kulttuuria ja osaamista sekä tiedon huoltovarmuutta.

Paikallinen, alueellinen ja valtakunnallinen uutismedia, aikakausmedia sekä radio- ja tv-tarjonta turvaavat osaltaan demokratiaa ja rakentavat tiedon huoltovarmuutta eli vastavoimaa disinformaatiota ja hybridi-vaikuttamisen uhkia vastaan. Paikallinen uutismedia turvaa paikallista politiikkaa, sillä politiikkaa ei ole ilman paikallisen journalismin tuottamaa julkisuutta. Journalismi ja lehdistö pitävät kansalaiset tietoisina ja kiinnostuneina politiikasta ja demokraattisista prosesseista yleensä. Kirjallisuus, oppimateriaalit, koulukirjat ja kirjojen kustantaminen palvelevat samaa tarkoitusta.

Demokratiassa on kyse luottamuksesta ja osallistumisesta. Lehdistönvapauden keskeisiä tekijöitä ovat vahva lehdistö - lehtikustantajat ja muut ammattimaiset mediayhtiöt - sekä jatkuva suoran suhteen kehittäminen lukijoiden ja tilaajien kanssa. Luottamusta rakentavat mediakasvatus, lukutaito ja vakiintunut toimituksellisen median itsesääntely.

Luottamus tiedotusvälineisiin syntyy osaltaan lehtijulkaisijoiden ja lehtien tilaajien välisestä suorasta suhteesta. Reuters-instituutin Digital News Report 2024 paljasti, että lukijoiden luottamus uutisiin on huomattavasti korkeampi maissa, joissa mediayhtiöt onnistuivat kehittämään läheisiä ja suoria suhteita lukijoihinsa. Lukijat pääsevät alkuperäiseen sisältöön suoraan uutismedian mobiilisovelluksessa tai verkkojulkaisussa sen sijaan että menisivät niihin sosiaalisten verkostojen tekoälypalvelujen tai muiden hakupalveluidenkautta. Uutismedian kuratoidut ympäristöt luovat luottamusta.

Myös Euroopan komission 10.9.2025 julkistettu median resilienssiohjelma tukee hyvin vahvasti sitä, että uutismedian ja ammattimaisen journalismin toimintaedellytysten tukemiseen tulisi kiinnittää aktiivisesti huomiota ja varmistaa niiden elinvoima myös tulevaisuuden EU:ssa.

AgoraEU-rahoitusohjelmassa rahoituksen hakemiseen ja hankeraportointiin liittyvää hallinnollista taakkaa tulisi vähentää – kansallisten yhteyspisteiden tärkeää roolia tulisi korostaa

Medialiitto kiinnittää lakivaliokunnan huomiota siihen, että vuosiksi 2028–2034 perustettavan AgoraEU-rahoitusohjelman (AgoraEU-ohjelma) rahoituksen hakemiseen ja hankeraportointiin liittyvää hallinnollista taakkaa tulisi vähentää erityisesti pieniltä toimijoilta. Toimijoiden hallinnollisen taakan helpottamiseksi ja Suomen saantojen mahdollistamiseksi tulisi kansallisten yhteyspisteiden tärkeää roolia korostaa.

AgoraEU-ohjelma on erittäin tärkeä rahoitusohjelma kotimaiselle media-alalle ja erityisesti uutismedian elinvoimalle. Medialiitto kiinnittää lakivaliokunnan huomiota siihen, että AgoraEU-ohjelma on EU:n rahoituskehyskokonaisuuden ainoa rahoitusohjelma, joka selkeästi pyrkii turvaamaan eurooppalaisia perusarvoja ja demokratiaa sekä vahvistamaan kriiseihin varautumista rakentamalla luotettavaa media- ja informaatioympäristöä ja tehostamalla kilpailukykyä media-alalla.

Medialiitto ehdottaa, että lakivaliokunta kehottaisi Suomea edustavia virkamiehiä vaikuttamaan aktiivisesti siihen, että AgoraEU-ohjelman hakuprosesseja yksinkertaistettaisiin ohjelman jatkovalmistelussa. EU-rahoituksen hakemiseen ja raportointiin liittyvä työmäärä, hallinnollinen taakka, on tyypillisesti mittavaa. Medialiitto kiinnittää valiokunnan huomiota siihen, että esimerkiksi lehdistön, kuten uutismedian, samoin kuin journalismin ja medialukutaidon edistämisen parissa toimivien järjestöjen sekä kansalaisjärjestöjen resurssit ovat rajallisia, usein jopa vaatimattomia. On vaara, että käytännössä hyvin tärkeät, esimerkiksi kansallisesti keskeiset mediakasvatusalan toimijat jäävät helposti rahoituksen ulkopuolelle runsaan hallinnollisen taakan ja byrokratian vuoksi.

Medialiitto pitää Suomen kannalta tärkeänä sitä, että AgoraEU-ohjelman rahoitusta voidaan kohdentaa muun muassa EU-lainsäädännön toimeenpanosta aiheutuvien kustannusten kattamiseen. Rahoitusta voidaan saada myös järjestöjen ja kansallisten viranomaisten yhteishankkeisiin. Tämä avaa Suomessa mahdollisuuksia esimerkiksi uuden poliittista mainontaa koskevan EU-lain toimeenpanon haasteisiin puuttumiseen ja vaalien näkyvyyden turvaamiseen tiedotusvälineissä.

Euroopan demokraattisen häiriönsietokyvyn keskuksen työhön tarvitaan mukaan myös riippumattoman toimituksellisen median edustajia

Medialiitto ehdottaa, että lakivaliokunta korostaisi lausunnossaan sitä, että Euroopan demokraattisen häiriönsietokeskuksen työhön osallistuisi myös riippumattoman toimituksellisen median asiantuntijoita. Asiaan liittyen E-kirjeessä viitataan vain mahdollisiin faktantarkistajiin. Suomella olisi tässäkin yhteydessä annettavaa EU:ssa. Esimerkiksi Julkisen sanan neuvoston asiantuntemus ja kokemus riippumattoman toimituksellisen median itsesääntelystä ja toimintaperiaatteista on EU:n parhaimmistoa.

E-kirjeessä todettu tasapuolisuuden vaatimus edellyttää osaltaan myös toimituksellisen median asiantuntemuksen täydentämistä. Myös mediakasvatuksen ja informaatiolukutaidon asiantuntijuus tulisi ottaa huomioon keskuksen työssä. Suomella olisi myös niiden osalta annettavaa.

Suomen tulee olla aktiivinen EU-tasolla – toimituksellisen median asemaa tulisi edistää EU-lakihankkeissa

Medialiitto kiinnittää lakivaliokunnan huomiota siihen, että Suomen tulisi olla aktiivinen, jotta E-kirjeessä korostetut ja kannatetut eurooppalaisen demokratiakilven tavoitteet voivat myös toteutua. Demokratiakilven vahvistaminen edellyttää työtä myös Suomelta.

Komissio nostaa eurooppalaisessa demokratiakilvessä toimituksellisen median roolin korkealle eurooppalaisen avoimen, vapaan demokraattisen yhteiskunnan ylläpitämisessä. E-kirjeen mukaan ”Suomi pitää hyvänä, että myös EU-tasolla toteutetaan toimia tasapuolisten kilpailuedellytysten turvaamiseksi mediayhtiöiden ja kansainvälisten digijättien välillä”.

Media-alasta onkin pidettävä aidosti erityistä huolta, ja sitä varten tarvitaan myös todellisia sääntelytekoja. Tasapuolisten kilpailuedellytysten turvaamisen teema liittyy myös Suomen hallituksen hallitusohjelman kirjauksiin reilun kilpailun edistämisestä. Kysymys on demokratian, sivistyksen ja tiedon huoltovarmuuden tukemisesta reilulla kilpailulla.

Useita konkreettisia media-alan vaikuttavia EU:n lainsäädäntöteemoja on käynnistymässä – kansalaisten pääsy luotettavaan ja monipuoliseen toimitukselliseen tietoon on turvattava

Medialiitto kiinnittää lakivaliokunnan huomiota muutamaan konkreettiseen, jo alkaneeseen tai seuraavan 6–18 kuukauden kuluessa käynnistyvään, EU-tason lainsäädäntöteemaan, joissa on osaltaan kysymys myös media-alan ja erityisesti toimituksellisen median elinvoimasta.

Näiden EU-tason lainsäädäntöteemojen ytimessä on ajatus siitä, että Suomen ja muiden EU-kansalaisten pääsy luotettavaan ja monipuoliseen toimitukselliseen tietoon on turvattava. Kysymys on media-alan elinvoiman ja toimintakyvyn säilyttämisestä mahdollisimman vahvana tilanteessa, jossa Euroopan turvallisuustilanne ja suhde Yhdysvaltoihin ovat murroksessa ja erilaiset tekoälypalvelut ja tekoälyllä luodut sisällöt tulvivat tietoverkkoihin. Kyse on EU:n teknologisesta ja tiedollisesta itsenäisyydestä sekä vastavoimasta disinformaatiolle ja erilaisille hybrdivaikuttamisen keinoille.

Medialiitto korostaa lehdistön, kirjallisuuden ja kirjojen kustantamisen, kaupallisen radio- ja televisiotoiminnan sekä oppimateriaalien tuotannon kestävien toimintaedellytysten turvaamisen tärkeyttä. On olennaista varmistaa ammattimaisen journalistisen tiedon, ammattimaisen sisällön, kirjallisuuden ja oppimateriaalien saatavuus sekä eurooppalaisten pääsy näihin tietoihin, sisältöihin ja materiaaleihin. Kaikki tämä edellyttää niin komission kuin Suomenkin aktiivista mediapolitiikkaa, jossa tunnustetaan lehdistön ja muun ammattimaisen median olennainen rooli kriittisten yhteiskunnallisten toimintojen turvaamisessa harkittaessa uutta lainsäädäntöä. EU:n tulisi suojella, ei säännellä, toimituksellista ja muuta ammattimaista mediaa.

Koska sääntelyteemat liittyvät olennaisesti myös komission Eurooppalainen demokratiakilpi -tiedonantoon, tulisi niissä edistää media-alan tasapuolisia kilpailuedellytyksiä suurten kansainvälisten teknologiayhtiöiden kanssa digitaalisessa toimintaympäristössä. Teemoissa tulisi aidosti tunnistaa tiedotusvälineiden erityisasema demokratian ja osallisuuden ylläpitämisessä ja edistämisessä.

- Komission DigiOmnibus-ehdotuksen evästesääntelyuudistuksessa on mukana ehdotus toimituksellisen median poikkeusasemasta. Se on selkeä viesti komission mediapolitiikasta. EU:n tulisi pitkällä tähtäimellä pyrkiä kestävämpään ratkaisuun eli yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) periaatteiden ja käsittelyperusteiden soveltamiseen laajemmin myös evästeisiin ja luopua vanhojen sääntöjen yksioikoisesta suostumusvaatimuksesta.
- Mediapalvelun tarjoajien (eli mediayhtiöiden) neuvotteluaseman parantamiseksi suhteessa suuriin teknologiayhtiöihin ja myös keskeisiin generatiivisen tekoälypalveluiden tarjoajiin tulisi säätää mekanismi. Myös niin sanottua final offer arbitration -mallia, jollainen on otettu käyttöön Australiassa, tulisi harkita Eurooppaan.
- Digimarkkina-asetuksen (DMA) päivityksessä tulisi kiinnittää huomiota toimituksellisen median tärkeään rooliin demokraattisessa yhteiskunnassa. Erittäin suurten verkkoalustojen toimintaa tulisi arvioida myös sen kannalta, miten ne vaikeuttavat toimituksellisen median julkaisutoimintaa ja elinvoimaa.
- DMA:n päivityksessä olisi hyvä tehdä esimerkiksi seuraavia toimenpiteitä: minimoida toimitukselliseen median sisältöihin (kuten journalismiin) kohdistuva algoritmien vinouma; selventää DMA:n vaatimien kohtuullisten, järkevien ja syrjimättömien

lisenssiehtoja (ns. FRAND-ehdot) soveltamista tilanteisiin, jossa suuret verkkoalustat hyötyvät palveluissaan toimituksellisesta ja muusta ammattimaisesta mediasisällöstä; ja sisällyttää "mediavaikutusten arviointi" -testi DMA:n tarkasteluun, sitä seuraaviin toimenpiteisiin ja DMA:n tulkintaan sen varmistamiseksi, että DMA vahvistaa eurooppalaista toimituksellista mediaa demokratian suojelemiseksi ja vahvistamiseksi Euroopassa ja edistää reilua kilpailua.

- Generatiiviset tekoälypalvelut tulisi nimetä DMA:n ydinalustapalveluiksi.

Suomen kannassa tulisi tunnistaa myös tiedotusvälineiden toimituksellinen riippumattomuus

Medialiitto korostaa sitä, että tiedotusvälineiden toimituksellista riippumattomuutta ja ammatillisia normeja, kuten toimituksellista itsesääntelyä, tulee kunnioittaa eurooppalaisen demokratiakilven ohjaamia lainsäädäntö- ja muita hankkeita valmisteltaessa ja toteutettaessa.

Medialiitto kiinnittää lakivaliokunnan huomiota siihen, että E-kirjeen mukaan "Suomi katsoo, että kansalaisyhteiskuntastrategiaa toteutettaessa on vältettävä kansalaisyhteiskunnan ohjaamista ja kunnioitettava toimijoiden autonomiaa, kuten toiminnan järjestämistä koskevaa päätösvaltaa". Tasapainon ja selvyuden vuoksi lakivaliokunta voisi korostaa lausunnossaan myös tiedotusvälineiden ja journalistien toimituksellisen riippumattomuuden ja itsesääntelyn kunnioittamista Suomen kannassa.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja
Jukka.Holmberg@medialiitto.fi

Ismo Huhtanen
toimialajohtaja, uutismedia
Ismo.Huhtanen@uutismediat.fi

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.